

**UNIVERZITA KARLOVA
HUSITSKÁ TEOLOGICKÁ FAKULTA**

Antonín Šedivý

**Cava'at Ha-RIBaŠ ve-hanhagot ješarot:
Vliv ne-luriánské kabaly na novověký
východoevropský chasidismus**

**Tzava'at Ha-RIBaSH ve-hanhagot yesharot:
The Influence of Non-Lurianic Kabbalah on East-
European Hasidism of Modern Age**

Autoreferát disertační práce

Praha 2019

Předkladatel disertační práce: Mgr. Antonín Šedivý

Doktorský studijní program: Teologie
Studijní obor: Judaistika

Školitel: doc. ThDr. Bedřich Nosek, CSc.

Oponenti disertační práce:

.....

.....

Obhajoba disertační práce se koná dne v Praze
na Husitské teologické fakultě Univerzity Karlovy
před komisí pro obhajobu disertační práce.

**Předsedou Státní komise pro obhajobu disertační
práce byl jmenován:**

.....

Titul, jméno, příjmení:

Předseda oborové rady:

doc. Mgr. Jiří Beneš, Ph.D.

.....

Titul, jméno, příjmení:

Děkanka fakulty:

doc. ThDr. Kamila Veverková, Ph.D.

.....

Titul, jméno, příjmení:

Anotace a klíčová slova

Hlavním cílem disertační práce „Cava'at Ha-RIBaŠ ve-hanhagot ješarot: Vliv ne-luriánské kabaly na novověký východoevropský chasidismus“ je přiblížit vlivy starší židovské mystiky na východoevropský chasidismus tak, jak je zobrazen v raném chasidském díle *Cava'at Ha-RIBaŠ ve-hanhagot ješarot*. Mimo Úvodu a Závěru je disertační práce rozdělena do tří kapitol. První kapitola se důkladně zabývá *Cava'at Ha-RIBaŠ*, druhá kapitola obsahuje překlad a komentář vybraných pasáží z tohoto spisu, a třetí kapitola se podrobně věnuje pěti ne-luriánským myšlenkovým konceptům přítomným v *Cava'at Ha-RIBaŠ* a na překladech z jejího textu přibližuje jejich provázanost se starší židovskou mystikou.

judaismus, chasidismus, židovská mystika, kabala, ne-luriánská kabala, spiritualita, židovská etika, židovská literatura, BeŠT, služba Bohu

The main goal of dissertation thesis “*Tzava’at Ha-RIBaSH ve-hanhagot yesharot: The Influence of Non-Lurianic Kabbalah on East-European Hasidism of Modern Age*” is to show the influence of earlier Jewish mysticism and its ideas on East-European Hasidism as presented in its early work *Tzava’at Ha-RIBaSH ve-hanhagot yesharot*. Besides Introduction and Conclusion this dissertation contains three chapters. The first chapter deals with the book *Tzava’at Ha-RIBaSH* closely, the second chapter includes translation and commentary of chosen passages from this work, and the third chapter is dedicated to analysis of five non-Lurianic concepts and ideas present in *Tzava’at Ha-RIBaSH* and it also aims to describe connection of these ideas to earlier Jewish mysticism on the basis of the translated text.

Judaism, Hasidism, Jewish Mysticism, Kabbalah, Non-Lurianic Kabbalah, Spirituality, Jewish Ethics, Jewish Literature, BeSHT, Service to God

Úvod

Novověký východoevropský chasidismus

Novověký východoevropský chasidismus¹² (dále pouze chasidismus) představuje lidové hnutí, které vzniklo v rámci judaismu na počátku druhé poloviny 18. století ve Volyni a Podolí na území dnešního Polska a Ukrajiny (tehdejší polsko-litevská unie). Chasidismus bývá v některých publikacích řazen do celku židovské mystiky; byť je tato problematika složitější, zcela jistě lze židovskou mystiku a kabalou a jim vlastní koncepty, spolu s dalšími

¹ Hebrejsky *chasidut*. Přívrženci chasidismu jsou pak hebrejsky označováni jako *chasid* (sg.) a *chasidim* (pl.). Termín *chasid* lze přeložit jako „zbožný“, *chasidut* pak jako „zbožnost“. Srov. NEWMAN, SIVAN, *Judaismus od A do Z. Slovník pojmů a termínů*, 2009, s. 53-54.

² Termín chasidismus je v judaismu užíván pro více různých skupin v židovských dějinách. Nejprve šlo o starověký chasidismus (hebr. *chasidim ha-rišonim*) představující náboženskou skupinu, jejíž působení je možno datovat přibližně do doby přelomu občanského letopočtu. Tito první chasidim kladli důraz na dodržování náboženských a etických příkázání. (ENCYCLOPAEDIA HEBRAICA, *Hasidim*, *EJ*, vol. 8, s. 390-392.) V první polovině 13. století pak v oblasti Porýní působili tzv. Chasidej Aškenaz, zbožná mystická skupina, jejíž učení se zaměřovalo mimo jiné na určitou formu askeze. (DAN, *Hasidei Ashkenaz*, *EJ*, vol. 8, s. 386-389.) Egyptský chasidismus poté představoval egyptské esoterní společenství ovlivněné islámskou mystikou (súfismem). (EDITORIAL STAFF, *Kabbalah*, *EJ*, vol. 11, s. 599.) Chronologicky posledním chasidismem, který se v rámci judaismu objevil, je pak v 18. století novověký východoevropský chasidismus, na nějž je zaměřena tato disertační práce.

vlivy označit za jeden ze základních kamenů chasidismu. Základní prvek chasidské zbožnosti představuje radostná služba Hospodinu spolu s až extatickou formou bohoslužby doprovázenou výraznými pohyby, velký důraz je také kladen na úzce sepnatou komunitu a postavy charismatických vůdčích osobností spravedlivých, tzv. *cadikim*.³

Pro tuto disertační práci je stěžejní chasidismus prvních tří generací, zejména pak zakladatel chasidismu, Jisra'el ben Eli'ezer zvaný Ba'al Šem Tov (BeŠT),⁴ jako zásadní představitel první generace, jeho žák Dov Ber z Mezriče zvaný (Velký) Magid z Mezriče⁵ jako vůdčí postava

³ BIALE, *Hasidism: A New History*, s. 1-2; ELIOR, *The Mystical Origins of Hasidism*, 2006, s. 1-2; RUBINSTEIN, *Hasidism, EJ*, vol. 8, s. 393; NEWMAN, SIVAN, *Judaismus od A do Z. Slovník pojmů a termínů*, 2009, s. 53-54.

⁴ Jisra'el ben Eli'ezer, zvaný Ba'al Šem Tov (BeŠT), (c. 1700-1760) byl charismatickým učitelem, lidovým léčitelem, zakladatelem a první vůdčí postavou chasidismu. Po svém mystickém procitnutí začal putovat krajinou jako *ba'al šem* a shromažďoval kolem sebe komunitu svých věrných žáků, později se usadil a pokračoval ve své duchovní praxi. (BEN-SASSON, RUBINSTEIN, *Israel ben Eliezer Ba'al Shem Tov, EJ*, vol. 10, s. 743-748.)

⁵ Dov Ber z Mezriče, zvaný (Velký) Magid z Mezriče, (zemřel 1772) byl jednou z prvních ústředních postav chasidismu. Po smrti BeŠTa se stal vůdčí osobností chasidismu, ačkoliv jeho pozice a autorita byla zpochybňována. Magid z Mezriče je důležitou postavou chasidismu i z toho důvodu, že pomohl nově vzniklé hnutí více zorganizovat a naukově vymezit. Mezi jeho díla patří *Magid devarav le-Ja'akov* (1781),

druhé generace a poté jejich žáci v generaci třetí. Z prvních chasidim musím zmínit také Ja'akova Josefa z Polnoj,⁶ důležitou osobnost druhé generace.

Ke vzniku a rozvoji chasidismu přispěly rozličné socioekonomické, historické a náboženské faktory – z historických událostí šlo zejména o rozdělení polsko-litevské unie a některé dřívější události (například pogromy v letech 1648-1656, které vedly k rozšíření a vzestupu učení luriánské kabaly).⁷ Svět východoevropských židů byl těmito událostmi otřesen a autorita oficiálních představitelů rabínského judaismu byla zpochybněna.⁸ To vedlo mimo jiné ke vzestupu popularity tzv. *chavurot*, mystických skupin, na polsko-litevském území v 18. století. Tyto skupiny přinášely odlišný styl života a staly se základem

Likutej amarim (1792), *Or Tora* (1804) či *Or ha-emet* (1889). Škola Magida z Mezriče hraje v této disertační práci ústřední roli. (LIEBES, Dov Baer (the Maggid) of Mezhirech, *EJ*, vol 5, s. 766-768; DYNNER, *Men of Silk: The Hasidic Conquest of Polish Jewish Society*, 2006, s. 246.)

⁶ Ja'akov Josef z Polnoj (zemřel c. 1782) byl BeŠTův žák a chasidský rabín a kazatel. Bývá označován za prvního teoretika chasidismu, pravděpodobně i díky tomu, že jako první vydal své dílo tiskem, šlo o spis *Toldot Ja'akov Josef* (1780), po kterém brzy následovala díla další, viz pozn. č. 127 a 128. (HALLAMISH, Jacob Joseph ben Zevi ha-Kohen Katz of Polonnoye, *EJ*, vol. 11, s. 41-42.)

⁷ Ve zkoumání důvodů vedoucích ke vzniku chasidismu dodnes nepanuje jednoznačný názor..

⁸ Ke krizi rabínského judaismu přispěl zcela jistě i vznik sabatianismu a frankismu, dvou „heretických“ hnutí uvnitř judaismu.

pozdějšího chasidského hnutí.⁹

Za zakladatele chasidismu je považován Jisra'el ben Eli'ezer zvaný Ba'al Šem Tov (BeŠT, c. 1700-1760), který byl pravděpodobně členem jedné z těchto *chavurot*. Po roce 1735 začal BeŠT veřejně působit a postupně se stal vůdčí postavou chasidských kruhů, nové stoupence vznikajícího chasidismu přitahoval zejména svou charismatickou osobností a širokým věhlasem. Po BeŠTově smrti roku 1760 se k chasidismu hlásilo značné množství jeho žáků a jejich přívrženců, kteří však nebyli myšlenkově zcela jednotní. Po krátkém „mezivládí“ v letech 1760 a 1766, kdy chasidismus neměl centrální vedení, stanul v čele druhé generace chasidim Magid z Mezriče (zemřel 1772), proti kterému stál v opozici zejména Ja'akov Josef z Polnoj (zemřel c. 1782).¹⁰

Základní osnova pozdější podoby chasidismu jako decentralizovaného hnutí se objevila ve třetí generaci (c. 1773-1815). K decentralizaci chasidismu a ke stále

⁹ Zpočátku byly tyto *chavurot* známé zejména kvůli zvláštnímu chování při modlitbě, odlišnému uspořádání modliteb, úzkostnému přístupu k dodržování micvot a odlišnému každodennímu životu. Některé skupiny se zaměřovaly na askezi, jiné naopak preferovaly extatickou a radostnou službu Hospodinu. (RUBINSTEIN, *Hasidism, EJ*, vol. 8, s. 393; ELIOR, *The Mystical Origins of Hasidism*, 2006, s. 37-38; BIALE, *Hasidism: A New History*, s. 37-40.)

¹⁰ BIALE, *Hasidism: A New History*, s. 43-99; ELIOR, *The Mystical Origins of Hasidism*, 2006, s. 59-71; RUBINSTEIN, *Hasidism, EJ*, vol. 8, s. 393-395.

rostoucí diverzifikaci jeho myšlení a způsobu života přispěly mimo jiné následující faktory: Geografické šíření a populační růst chasidismu, množství odlišně smýšlejících charismatických osobností se specifickým učením a vlastní interpretací chasidského způsobu života, narušení sociálních a kulturních vazeb způsobené rozdělením polsko-litevského území (1772, 1793 a 1795) a odpor protivníků chasidismu. Od třetí generace chasidismu existovalo nadále vždy více vůdčích osobností působících souběžně. Vedení jednotlivých skupin chasidim se ve většině případů předávalo z generace na generaci, a tak vznikaly autonomní dynastie, školy či dvory chasidských cadikim. Z výše napsaného vyplývá následující závěr: Chasidismus není jednotným hnutím; téměř nic, co o něm můžeme říci, neplatí pro všechny chasidim, každá skupina vnímá rozdílné důrazy a interpretuje učení chasidismu odlišným způsobem.¹¹

Chasidismus se v průběhu své existence dále rozvíjel a šířil. Jeho dnešní podobu značně poznamenala druhá světová válka a *šo'a*. Přes všechny nesnáze však jde i dnes o aktivní a živé hnutí působící převážně na území Státu Izrael a v USA.¹²

¹¹ BIALE, *Hasidism: A New History*, s. 103-155; RAPOPORT-ALBERT, *Hasidism after 1772: Structural Continuity and Change*, 1998, s. 76-140; RUBINSTEIN, *Hasidism, EJ*, vol. 8, s. 395-396.

¹² BIALE, *Hasidism: A New History*, s. 575-792; DAN, *Hasidism: The Third Century*, 1998, s. 415-426; EDITORIAL STAFF, *Hasidism, EJ*, vol. 8, s. 396-

Chasidismu byla v průběhu 20. a 21. století věnována značná pozornost badatelů. Dějiny bádání o chasidismu sahají již do druhé poloviny 19. století (jde mj. o představitele hnutí Wissenschaft des Judentums), jeho zásadní rozvoj nastal však až ve století 20. s příchodem Martina Bubera¹³ a jeho zájmu o tradiční chasidská vyprávění a jejich mravní poselství, Simona Dubnowa¹⁴ a jeho historického zaměření, a zejména otce zakladatele moderního bádání o židovské mystice Gershoma Scholema.¹⁵ Na jejich odkaz navázali další badatelé, z nichž mnozí byli žáky Gershoma Scholema, a chasidismus je i dnes, v 21. století, v centru pozornosti mnoha badatelů v oblasti židovských studií z několika různých perspektiv. Zvláštní zmínku si pak podle mého názoru zaslouží práce

398; 417. Zmínit musím také tzv. neochasidismus, myšlenkový proud vycházející z nitra judaismu, který je inspirován chasidskou spiritualitou. (BIALE, *Hasidism: A New History*, s. 556-572.)

¹³ Martin Buber (1878-1965) byl židovský filozof, teolog, překladatel a sionistický myslitel. (EDITORIAL STAFF, Buber, Martin, *EJ*, vol. 4, s. 231-236.)

¹⁴ Simon Dubnow (1860-1941) byl židovský historik inspirovaný hnutím Wissenschaft des Judentums, který se zaměřoval na dějiny východoevropského židovstva. (MEISL, BEN-SASSON, Dubnow, Simon, *EJ*, vol. 6, s. 34-37.)

¹⁵ Gershom Scholem (1898-1982) byl židovský badatel, zakladatel moderního bádání zabývajícího se zejména židovskou mystikou. (IDEL, Scholem (Shalom), Gershom Gerhard, *EJ*, vol. 18, s. 158-159.)

izraelského badatele Mošeho Idela¹⁶ a jeho panoramatický přístup k problematice vlivů, jež ovlivnily vznik a rozvoj chasidismu. Díky Idelovu bádání došlo v této otázce ke změně vědeckého paradigmatu. Místo propagovaného monopolního vlivu luriánské kabaly a sabatianismu na vznikající chasidismus, tak jak jej předkládal Gershom Scholem¹⁷ a někteří jeho žáci, přišel Moše Idel se svými panoramatickým přístupem, ve kterém předestřel celou paletu vlivů, který s největší pravděpodobností chasidismus pomáhaly utvářet a formovat.¹⁸

¹⁶ Moše Idel (narozen 1947) je jedním z nejznámějších a nevlivnějších badatelů v oblasti studia judaismu a židovské mystiky. Působí na Hebrejské univerzitě v Jeruzalémě. (GARB, Idel, Moshe, *EJ*, vol. 9, s. 707-708.)

¹⁷ Srov. např. SCHOLEM, *Major Trends in Jewish Mysticism*, 1995, s. 325-350.

¹⁸ Takzvaný panoramatický přístup byl podrobně popsán v knize *Hasidism: Between Ecstasy and Magic*, kde Idel stanovuje celou řadu (celkem dvanáct) okruhů, které měly na nauku chasidismu prokazatelný vliv. Chasidismus tak není pouze posledním vývojovým stádiem židovské mystiky, jak jej chápal Scholem, ale jedinečným výsledkem mísení a transformace učení mnoha nejen mystických škol a autorů. Není třeba zdůrazňovat, že tento přístup otevřel celou řadu možností v dalším výzkumu chasidismu. (IDEL, *Hasidism: Between Ecstasy and Magic*, 1995, s. 9-15.) Monopolní vliv luriánské kabaly na chasidismus zpochybnili ve své práci před Idelem již jiní badatelé, nikoliv však v takovém rozsahu. (Srov. IDEL, *Hasidism: Between Ecstasy and Magic*, 1995, s. 1-30.)

Přehled dosavadního bádání o Cava'at Ha-RIBaŠ

Následující podkapitola se zabývá přehledem dosavadních poznatků a dějinami bádání o *Cava'at Ha-RIBaŠ*. Zmiňuji zde nejprve moderní hebrejská vydání spisu, dále překlady a v poslední řadě i odborné studie, které se dílem zabývají.

Úryvky textů z *Cava'at Ha-RIBaŠ* a krátké zmínky o tomto díle se objevují v mnoha člancích i monografiích, ale monotematicky se tomuto spisu věnuje pouze několik prací. Nejprve je třeba uvést moderní hebrejské edice spisu. Za zmínku stojí především edice, za nimiž stojí Jacob Immanuel Schochet,¹⁹ které obsahují mimo samotného textu i další přílohy: úvod, 25. kapitolu *Igeret ha-kodeš*, který je součástí spisu *Tanja Šne'ura Zalmana* z Ljady a dotýká se *Cava'at Ha-RIBaŠ*, dále jde o další poznámky, rejstříky, seznam chasidských pramenů k paralelám a seznam vydání *Cava'at Ha-RIBaŠ*.²⁰ První vydání této edice vyšlo v roce

¹⁹ Jacob Immanuel Schochet (1935-2013) se narodil ve Švýcarsku, později se přestěhoval do USA. V New Yorku vystudoval ješivu hnutí CHaBaD Tomchej temimim. Je autorem mnoha knih a překladů, a významnou postavou hnutí CHaBaD. (www.chabad.org/news/article_cdo/aid/2285972/jewish/Rabbi-Jacob-Immanuel-Schochet-77.htm [cit. 2018-12-02].)

²⁰ V části příloh vychází Schochet z práce Ze'eva Griese, jehož práce však není citována. Viz GRIES, *The Present State of Research and Some Desirable Priorities (Sequel)*, 1987, s. 212. Přínos Ze'eva Griese je zmíněn později v této podkapitole.

1975, poslední páté aktualizované vydání pak v roce 1998.²¹ Od vydání Schochetovy edice se mi podařilo dohledat pouze jednu novější edici *Cava'at Ha-RIBaŠ*, která byla vydána v roce 2017.²²

Vyšly také celkem čtyři překlady *Cava'at Ha-RIBaŠ*, tři v angličtině a jeden ve francouzštině. Nejprve k překladům v anglickém jazyce: První z nich vytvořil v rámci své disertační práce²³ Harold Irving Stern²⁴ v roce 1976, která obsahuje úvod, překlad a komentář hebrejského textu spolu s analýzou osvětlující kontext vzniku spisu, a odbornou studii zaměřující se zejména na vliv díla na naše porozumění ranému chasidismu. Druhý úplný překlad²⁵ je dílem editora výše zmíněné hebrejské edice, J. I. Schocheta. Tento překlad vyšel tiskem v roce 1998, obsahuje zevrubný úvod a poznámky k textu, a je dostupný také na webu www.chabad.org.²⁶ Překlad třinácti textů *Cava'at Ha-RIBaŠ*

²¹ *Sefer Cava'at Ha-RIBaŠ*, 1998, xxiv, 208 s.

²² *Sefer Cava'at Ha-RIBaŠ*, 2017.

²³ STERN, *The Testament of the Baal Shem Tov*, 1976. [Nepublikovaná disertační práce.]

²⁴ Harold Irving Stern (narozen 1923) je americkým rabínem, absolventem Jewish Theological Seminary of America (1951). (STERN, *The Testament of the Baal Shem Tov*, 1976, nečíslovaná strana.)

²⁵ *Tzava'at Harivash: The Testament of Rabbi Israel Baal Shem Tov*, 1998. xli, 186 s.

²⁶

Konkrétně

na www.chabad.org/library/article_cdo/aid/145202/jewish/Tzavaat-Harivash.htm.

je obsažen v překladu Tzvi Freemana²⁷ dostupném na webu www.chabad.org.²⁸ Překlad ve francouzském jazyce byl vydán v roce 2004.²⁹

V oblasti odborných studií musím zmínit především práci izraelského badatele, Ze'eva Griesa,³⁰ který se problematice spojené s *Cava'at Ha-RIBaŠ* věnoval během svého postgraduálního studia. Své poznatky pak mimo disertační práci³¹ publikoval v odborných člancích *Arichat Cava'at Ha-RIBaŠ*³² a dvoudílném *Sifrut ha-hanhagot ha-chasidit me-ha-machacit ha-šenija le-mea 18 ve-ad šanot ha-šlošim le-mea 19*.³³ První jmenovaný článek se zabývá editačním procesem, kterým prošel spis *Cava'at Ha-RIBaŠ*;

²⁷ Tzvi Freeman je jedním z redaktorů webu www.chabad.org. Více viz www.chabad.org/search/keyword_cdo/kid/193/jewish/Tzvi-Freeman.htm [cit. 2018-12-02].

²⁸ *18 Joyous Teachings of the Baal Shem Tov*. Dostupné z www.chabad.org/library/article_cdo/aid/1391822/jewish/18-Joyous-Teachings.htm [cit. 2018-12-02].

²⁹ *Testament hassidique*, 2004, 105 s.

³⁰ Ze'ev Gries (1945-) je izraelský profesor působící na Ben Gurion University of Negev. (www.bgu.ac.il/~zgries/Griespersonnal.htm [cit. 2018-12-31].)

³¹ Jde o disertační práci GRIES, *Sifrut ha-hanhagot ha-chasidit ke-bituj le-hanhaga ve-etos*, 1979. [Nepublikovaná disertační práce.] Gries se tomuto tématu věnoval i ve své diplomové práci: GRIES, *Cava'at Ha-RIBaŠ u-rešit sifrut ha-hanhagot ha-chasidit*, 1976. [Nepublikovaná diplomová práce.]

³² GRIES, *Arichat Cava'at Ha-RIBaŠ*, 1977, s. 187-210.

³³ GRIES, *Sifrut ha-hanhagot ha-chasidit me-ha-machacit ha-šenija le-mea 18 ve-ad šanot ha-šlošim le-mea 19*, 1981, s. 198-236; 278-305.

druhý článek zkoumá vývoj chasidského literárního žánru tzv. *hanhagot*.³⁴ Disertační práce profesora Griese vyšla rozšířena a přepracována roku 1989 jako monografie.³⁵ Do této monografie jsou zahrnuty oba výše zmíněné články; tématu *Cava'at Ha-RIBaŠ* se zde dále dotýká další kapitola původně obsažená v disertační práci nazvaná *Mekorot ra'ejonijim u-sifrutijim le-Cava'at Ha-RIBaŠ*, která zkoumá problematiku myšlenkových a literárních pramenů *Cava'at Ha-RIBaŠ*. Mimo díla Ze'eva Griese se *Cava'at Ha-RIBaŠ* věnuje *Encyclopaedia Judaica*, kde se nalézá text, jehož autorem je Louis Jacobs.³⁶³⁷

Ke zkoumání *Cava'at Ha-RIBaŠ* jsem velice skromnou měrou přispěl také já sám svým článkem *Cava'at Ha-RIBaŠ ve-hanhagot ješarot*, který z velké míry rekapituluje současný stav poznání tohoto spisu.³⁸ Mimo to jsem publikoval překlady a komentáře několika textů

³⁴ Tento termín bude vysvětlen v první kapitole.

³⁵ GRIES, *Sifrut ha-hanhagot: Toldotejha u-mekoma be-chajej chasidej rabi Jisra'el Ba'al Šem Tov*, 1989, 21, 421 s.

³⁶ JACOBS, *Zava'at Ribash*, *Ej*, vol. 21, s. 462-463. Louis Jacobs (1920-2006) byl anglický rabín a teolog. (EDITORIAL STAFF, Jacobs, Louis, *Ej*, vol. 11, s. 49-50.)

³⁷ V roce 2014 vyšla také ručně sepsaná a ilustrovaná publikace, jejímž autorem je Nadav Reznik. (*Sefer Cava'at Ha-RIBaŠ: nituach nosej hitpatchuti mešave al derech chasidut al pi 144 simanav*, 2014.)

³⁸ ŠEDIVÝ, Antonín. *Cava'at Ha-RIBaŠ ve-hanhagot ješarot. Theologická revue*, 2018, 89, 4, s. 481-487. ISSN 1211-7617.

Cava'at Ha-RIBaŠ ve dvou odborných studiích.³⁹ Na závěr tohoto oddílu je třeba zdůraznit, že v žádném z výše zmíněných výstupů se nenalézá obsáhlejší zhodnocení problematiky ovlivnění *Cava'at Ha-RIBaŠ* myšlenkami židovské mystiky. Tento nedostatek se pokouším alespoň zčásti napravit v předkládané disertační práci.

Pracovní hypotéza, cíle a řešení disertační práce

Tato disertační práce navazuje na závěry izraelského badatele Mošeho Idela, jehož přínos je krátce zmíněn na začátku Úvodu. Byť byly Idelovy závěry vědeckou veřejností přijaty, literární korpus chasidismu je rozsáhlý a stále se nezdařilo analyzovat všechny základní spisy v otázce vlivů, které na ně působily. Pracovní hypotézou mé disertační práce tedy je pravděpodobnost, že v *Cava'at Ha-RIBaŠ* jsou přítomné duchovní myšlenkové koncepty starší než luriánská kabala,⁴⁰ tedy že myšlenkový

³⁹ ŠEDIVÝ, Antonín. Uvedení do problematiky vlivu ne-luriánské kabaly na novověký východoevropský chasidismus: Překlady vybraných textů. *Theologická revue*, 2017, 88, 3, s. 352-357. ISSN 1211-7617. A: ŠEDIVÝ, Antonín. Neboť kvůli pohledu na ně bude mít ve své duši poskvrrnu: Život v komunitě z pohledu raného chasidismu. *Theologická revue*, 2019, 90, 1, s. 98-104. ISSN 1211-7617.

⁴⁰ Luriánská kabala vznikla v 16. století v izraelském Safedu a její vznik je spojen se jménem Jicchaka Lurii. (EDITORIAL STAFF, Kabbalah, *EJ*, vol. 11, s. 614-619.) Jicchak Luria, zvaný Ha-ARI, (1534-1572) byl kabalista, který působil v izraelském Safedu. (SCHOLEM, IDEL, Luria, Isaac ben Solomon, *EJ*, vol. 13, s. 262-266.)

diskurz pojednávaného díla nebyl utvářen pouze luriánskou kabalou, ale že se do něj hlouběji vtiskly prameny a představy pocházející ze starších vrstev židovské mystiky.

Cílem této disertační práce je poukázat na ne-luriánské vlivy, které se vyskytují v textu *Cava'at Ha-RIBaŠ* jako jednom z prvních chasidských děl na příkladu konkrétních ne-luriánských myšlenkových konceptů, a tím přispět k poznání zdrojů formujících chasidismus. Sekundárním cílem je obeznámit české čtenáře s podnětným dílem *Cava'at Ha-RIBaŠ*, které nebylo v českém překladu doposud dostupné a které velmi podnětným způsobem představuje raný chasidismus 18. století.

Pro splnění daného cíle jsem zvolil následující postup: Překlad a stručný komentář *Cava'at Ha-RIBaŠ* jakožto jednoho z nejranějších děl chasidismu zachycujícího toto hnutí během prvních tří generací jeho existence (druhá kapitola, viz níže), obsáhlou rešerši a studium sekundární literatury dotýkající se tohoto tématu a následné vypracování odborných studií věnujících se jednotlivým původně ne-luriánským duchovním myšlenkovým konceptům (třetí kapitola, viz níže). Překladu a komentáři bude předcházet samostatná kapitola zabývající se *Cava'at Ha-RIBaŠ*, a jejím místem v chasidismu (první kapitola, viz níže).

Obsah disertační práce

Obsah	7
Úvod	8
1. Cava'at Ha-RIBaŠ ve-hanhagot ješarot	23
1.1. Cava'at Ha-RIBaŠ ve-hanhagot ješarot	23
1.2. Obsah Cava'at Ha-RIBaŠ	26
1.3. Cava'at Ha-RIBaŠ jako součást literatury chasidim	32
1.4. Opozice mitnagdim k Cava'at Ha-RIBaŠ	36
2. Překlad a komentář vybraných pasáží Cava'at Ha-RIBaŠ	43
3. Vybrané ne-luriánské koncepty v Cava'at Ha-RIBaŠ	87
3.1. Hitpaštut ha-gašmijut (Svlečení tělesnosti)	87
3.2. Hitbodedut (Odloučení, meditace)	92
3.3. Otijot (Písmena)	97
3.4. Hištavut (Vyrovnanost)	101
3.5. Devekut (Přimknutí k Hospodinu)	105
Závěr	117
Jmenný rejstřík	122
Soupis tradičních židovských pramenů	125
Seznam použitých pramenů, literatury a dalších odborných zdrojů	126
Seznam příloh	135
Abstrakt	136
Abstract	137
Přílohy	138

Struktura disertační práce a její přínos

Předložená disertační práce nesoucí název *Cava'at Ha-RIBaŠ ve-hanhagot ješarot: Vliv ne-luriánské kabaly na novověký východoevropský chasidismus* navazuje na dílo Mošeho Idela a v intencích naznačených tímto autorem se zaměřuje na jedno konkrétní chasidské dílo, jehož celý titul zní *Cava'at Ha-RIBaŠ ve-hanhagot ješarot*. Byť byly Idelovy závěry vědeckou veřejností bez větších námitek přijaty a v mnoha odborných studiích reflektovány, podrobnější zaměření se tímto způsobem na jedno konkrétní dílo chybí. Proto jsem přijal Idelův předpoklad přítomnosti starších než luriánských vlivů v písemném dědictví chasidismu a s touto optikou se rozhodl zaměřit se na konkrétní spis: *Cava'at Ha-RIBaŠ*.

Za hlavní cíl své disertační práce jsem si vytyčil „poukázat na ne-luriánské vlivy, které se vyskytují v textu *Cava'at Ha-RIBaŠ* jako jednom z prvních chasidských děl na příkladu konkrétních ne-luriánských myšlenkových konceptů, a tím přispět k poznání zdrojů formujících chasidismus“.⁴¹ Pro naplnění tohoto cíle jsem zvolil následující postup: „Překlad a stručný komentář *Cava'at Ha-RIBaŠ* jakožto jednoho z nejranějších děl chasidismu zachycujícího toto hnutí během prvních tří generací jeho existence a obsáhlou rešerši a studium sekundární

⁴¹ Viz Úvod disertační práce.

literatury dotýkající se tohoto tématu a následné vypracování odborných studií věnujících se jednotlivým původně ne-luriánským duchovním myšlenkovým konceptům.“⁴² Tomuto měla předcházet kapitola obsahující samostatnou studii zabývající se *Cava'at Ha-RIBaŠ*.

Při řešení disertační práce jsem narazil na dva zásadní metodologické problémy spojené s postupem nastíněným výše:

a) Jak přesně vymežit a definovat tzv. ne-luriánské vlivy působící na *Cava'at Ha-RIBaŠ*, potažmo na celý chasidismus a pozdější vrstvy židovské mystiky?

b) Které koncepty, a tím pádem i které texty *Cava'at Ha-RIBaŠ* vybrat k překladu a komentáři, a dále jim věnovat pozornost v rámci studií obsažených ve třetí kapitole?

Ad a): Tzv. ne-luriánské vlivy, tak jak jsou chápány v této disertační práci, mají několik určujících znaků a charakteristik: 1. Jde o koncepty či představy, které lze v korpusu židovské mystiky nalézt již před vznikem luriánské kabaly. 2. Tyto koncepty hrají v učení židovské mystiky, nebo některých jejích dějinných fází, důležitou a mnohdy zcela zásadní roli. 3. Zmíněné představy se v učení luriánské kabaly prakticky nevyskytují nebo se vyskytují pouze velmi zřídka na samém okraji zájmu. V některých případech jim může být u luriánské kabaly přikládán jiný význam, než tomu bylo dříve (viz bod 6). 4. Některé

⁴² Viz Tamtéž.

koncepty nelze takto jednoznačně rozlišit, stojí na pomyslné hranici a není možné je s určitostí pojmenovat jako luriánské či ne-luriánské. Stejně tak nepanuje u některých otázek mezi badateli názorová shoda; této diverzity, která je modernímu bádání vlastní, jsem si vědom. 5. Tyto představy nemusí nutně vznikat výlučně v rámci židovské mystiky, jejich původ je v některých případech možné vystopovat v dílech a proudech chrámového či rabínského judaismu, které nemůžeme označit za židovskou mystiku. V tom případě však byly tyto koncepty a představy v průběhu času židovskou mystikou přijaty, mnohdy rozšířeny či významově pozměněny. 6. Málomocný koncept, který se vyskytuje v několika různých vrstvách chrámového či rabínského judaismu a židovské mystiky, si zachoval po celou dobu stejný význam a stejné významové konotace. V mnoha případech se význam určitého termínu v průběhu času zásadním způsobem změnilo, přibýly jeho nové vrstvy, došlo k jejich transformaci, či úplnému převrácení původního významu. Tuto skutečnost je třeba mít neustále na zřeteli. 7. Vzhledem k ohromné vnitřní provázanosti židovské mystiky a judaismu jako takového je dobrou otázkou, nakolik lze odlišit luriánskou a ne-luriánskou kabalou jako takové. 8. Tato disertační práce nemůže mít z podstaty předestřené problematiky popsané v předchozích bodech vyčerpávající charakter, v mnoha případech není zcela možné postihnout všechny proměny a polohy určitého konceptu či představy. Nejde tedy

o vyčerpávající analýzu, která by jistě musela předpokládat a zahrnovat komplexní znalost literárního korpusu židovské mystiky a která je s největší pravděpodobností mimo dosah běžných lidských možností. S vědomím této nedostatečnosti je dle mého názoru možné nastavit reálné cíle a následně je úspěšně naplnit.

Ad b): Vzhledem ke komplexnosti a obtížnosti pojednávané problematiky, na něž jsem poukázal v předchozích odstavcích, nebyla věnována pozornost všem potenciálně ne-luriánským konceptům a myšlenkám, zejména těm stojícím na pomyslné hranici tohoto rozdělení. Pro svou práci jsem tedy vybral některé z prokazatelně ne-luriánských konceptů a myšlenek, a těm se dále věnoval.⁴³ Tento výběr tedy není vyčerpávající. V návaznosti na toto rozlišení, které bylo možné pouze po pečlivém studiu sekundární literatury představující současný stav poznání

⁴³ Při výběru ne-luriánských myšlenkových konceptů k dalšímu zkoumání jsem nejprve vytvořil tematický rejstřík *Cava'at Ha-RIBaŠ* a seřadil jednotlivá témata podle četnosti výskytu. Poté jsem vyřadil koncepty hrající klíčovou roli v rabínském judaismu, a tím pádem velkou měrou obsažené jak v luriánské, tak i v ne-luriánské kabale (např. *micvot*), dále témata řazená mezi luriánská a ta, která byla ve svém určení nejvíce sporná. Ze zbývajících, tedy prokazatelně před-luriánských konceptů jsem pak zvolil ty, které se explicitně nacházejí nejméně ve třech textech *Cava'at Ha-RIBaŠ*: Konkrétně *devekut*, *hištavut*, *otijot*, *hitbodedut*

a *hitpašut ha-gašmijut*. (Srov. IDEL, *Hasidism: Between Ecstasy and Magic*, 1995, s. 45.)

židovské mystiky, jsem z vlastního úplného překladu *Cava'at Ha-RIBaŠ* vybral 51 oddílů, v nichž jsou obsažena dotčená klíčová slova.

Nyní bych se chtěl pokusit krátce zrekapitulovat obsah celé disertační práce. Její Úvod sloužil jako seznámení s pojednávanou problematikou. Po stručném představení chasidismu a základní historie relevantního bádání byla pozornost zaměřena nejprve na aktuální stav poznání *Cava'at Ha-RIBaŠ*, dále na stručnou formulaci pracovní hypotézy, cíle a řešení práce, a nakonec také na uvedení poznámek k formální úpravě disertace. První kapitola zcela věnovaná *Cava'at Ha-RIBaŠ* byla rozdělena na čtyři části, které se postupně zabývaly základními údaji o tomto spisu (název, doba a místo vzniku, autorství), jeho obsahem (témata, struktura a dělení, styl a jazyk, redakce a editace, obsahové paralely v rámci chasidské literatury, práce s tradičními prameny, vlivy působící na vznik *Cava'at Ha-RIBaŠ*), jeho místem v rámci chasidské literatury (zařazení do chasidské knihovny, literatura *cava'ot*, literatura *hanhagot*, přijetí v chasidismu) a jeho přijetím odpůrci chasidismu (uvedení do kontextu a reakce na *Cava'at Ha-RIBaŠ*). Druhá kapitola byla cele věnována překladu a komentáři 51 vybraných textů *Cava'at Ha-RIBaŠ*. Zde uvedený komentář se zaměřoval zejména na základní pochopení problematiky uvedené v přeložených úryvcích a jeho zasazení do kontextu celého spisu, potažmo chasidismu. Třetí – poslední – kapitola byla zaměřena na pět

ne-luriánských konceptů, kterým byla postupně věnována pozornost. Konkrétně se jednalo o *hitpaštut ha-gašmijut*, *hitbodedut*, *otijot*, *hištavut* a *devekut*. Každý z těchto bodů byl nejprve krátce představen, velmi stručně byla pojednána jeho historie v rámci judaismu, zejména pak židovské mystiky, a dále jeho úloha v chasidské spiritualitě. Místo každého konceptu v chasidismu bylo ilustrováno přeloženými úryvky z *Cava'at Ha-RIBaŠ*, které byly doplněny novým stručným komentářem zaměřeným na chápání konkrétního konceptu. Zjištění každé podkapitoly byla shrnuta v krátkém závěru. Protože cílem této kapitoly nebylo podrobně rozebírat místo a význam zmíněných představ v judaismu nebo v chasidismu, ale poukázat na jejich přenos v historii a jejich existenci v *Cava'at Ha-RIBaŠ*, nebylo těmto záležitostem věnováno přespříliš prostoru.

Podle mého očekávání bylo prokázáno, že se v *Cava'at Ha-RIBaŠ* vyskytují ne-luriánské myšlenkové koncepty, a to ve významné míře, neboť více než třetina všech textů obsažených v tomto díle byla přeložena a stala se součástí této disertační práce. Pokud vezmeme v potaz množství dalších konceptů nacházejících se na hranici či ve sporném území rozlišení mezi luriánskou a ne-luriánskou kabalou, dojdeme ke zjištění, že názor o ovlivnění chasidismu pouze luriánskou kabalou není ani z malé části obhajitelný. Tím byl také bezezbytku naplněn cíl formulovaný v Úvodu mé disertační práce.

Přínosů předložené disertační práce je hned několik. Jednak jde o první – do českého jazyka přeložený – takto rozsáhlý výbor z díla spadajícího do chasidské literatury *hanhagot* a o druhý obdobný překlad teoretické literatury chasidim vůbec. A zejména jde o první rozbor⁴⁴ rozsahu ne-luriánských vlivů působících na *Cava'at Ha-RIBaŠ*, dokládající vliv ne-luriánské kabaly na raný východoevropský chasidismus na příkladu tohoto díla. Řešení stanoveného cíle této disertační práce nám dle mého názoru významným způsobem připomnělo, nakolik jsou židovská mystika a chasidismus složitým a obtížně uchopitelným fenoménem, který si zaslouží další vědeckou pozornost.

⁴⁴ Na tomto místě nesmím zapomenout zmínit práci Ze'eva Griese, která se částečně zabývá touto problematikou také, byť z jiného úhlu pohledu, viz GRIES, *Sifrut ha-hanhagot: Toldotejha u-mekoma be-chajej chasidej rabi Jisra'el Ba'al Šem Tov*, 1989, s. 182-230.

Zkrácený seznam použitých pramenů, literatury a dalších odborných zdrojů

Pramenná literatura:

Bible. Písmo svaté Starého a Nového zákona (včetně deuterokanonických knih). Český ekumenický překlad. 14. vydání (5. opravené vydání). Praha: Česká biblická společnost, 2008. 1403 s. ISBN 978-80-85810-66-0.

Biblia Hebraica Stuttgartensia. Fifth Revised Edition. Stuttgart: Deutsche Bibelgesellschaft, 1997. lxix, 1574 s. ISBN 978-3-438-05222-3.

KAPLAN, Aryeh. *Bahir*. Přeložil Roman Kořan. Praha: Malvern, 2008. 275 s. ISBN 978-80-86702-30-8.

KAPLAN, Aryeh. *Sefer Jecira: Kniha stvoření v teorii a praxi*. Přeložila Jindřiška Švecová. První vydání. Praha: Volvox Globator, 1998. 410 s. Alef, sv. 16. ISBN 80-7207-101-7.

Sefer Cava'at Ha-RIBaŠ. 5th Revised Edition. New York: Kehot Publication Society, 1998. xxiv, 208 s. ISBN 0-8266-5459-2.

Talmud Bavli. Schottenstein Edition. New York: Mesorah publications. [více svazků]

Tzava'at Harivash: The Testament of Rabbi Israel Baal Shem Tov. English Translation with Introduction, Notes and Commentary by Jacob Immanuel Schochet. New York: Kehot Publication Society, 1998. xli, 186 s. ISBN 0-8266-0399-8.

www.sefaria.org/texts

Sekundární literatura:

BIALE, David, ASSAF, David, BROWN, Benjamin, GELLMAN, Uriel, HEILMAN, Samuel, C., ROSMAN, Moshe, SAGIV, Gadi, WODZIŃSKI, Marcin. *Hasidism: A New History*. Princeton: Princeton University Press, 2018. x, 875 s. ISBN 978-0-691-17515-7.

DAN, Joseph. Hasidism: The Third Century. In RAPOPORT-ALBERT, Ada (ed.). *Hasidism Reappraised*. Liverpool: The Littman Library of Jewish Civilization, 1998, s. 415-426. The Littman Library of Jewish Civilization. ISBN 978-1-874774-35-8.

DAN, Joseph. *Kabbalah: A Very Short Introduction*. New York: Oxford University Press, 2006. xi, 130 s. ISBN 978-0-19-530034-5.

DYNNER, Glenn. *Men of Silk: The Hasidic Conquest of Polish Jewish Society*. Oxford: Oxford University Press, 2006. xii, 384 s. ISBN 978-0-19-517522-6.

ELIOR, Rachel. *The Mystical Origins of Hasidism*. Translated from Hebrew by Shalom Carmi. Oxford: The Littman Library of Jewish Civilization, 2006. xii, 258 s. The Littman Library of Jewish Civilization. ISBN 978-1-874774-84-6.

GREEN, Arthur. Early Hasidism: Some Old/New Questions. In RAPOPORT-ALBERT, Ada (ed.). *Hasidism Reappraised*.

Liverpool: The Littman Library of Jewish Civilization, 1998, s. 441-446. The Littman Library of Jewish Civilization. ISBN 978-1-874774-35-8.

GREEN, Arthur. *Tormented Master: A Life of Rabbi Nahman of Bratslav*. Tuscaloosa: The University of Alabama Press, 1979. viii, 395 s. Judaic Studies Series, 9. ISBN 978-0-8173-8447-0.

GRIES, Ze'ev. Hasidism: The Present State of Research and Some Desirable Priorities. *Numen*, vol. 34, 1, 1987, s. 97-108. ISSN 0029-5973.

GRIES, Ze'ev. Hasidism: The Present State of Research and Some Desirable Priorities (Sequel). *Numen*, vol. 34, 2, 1987, s. 179-213. ISSN 0029-5973.

GRIES, Ze'ev. *Sifrut ha-hanhagot: Toldotejha u-mekoma be-chajej chasidej rabi Jisra'el Ba'al Šem Tov*. Jeruŝalajim: Mosad Bialik, 1989. 21, 421 s. ISBN 965-342-526-9.

HOLUBOVÁ, Markéta. *Ha-rav Šneur Zalman z Ljady: Likutej amarim – Tanja*. První vydání. Brno: L. Marek, 2007. 249 s. Pontes pragenses, sv. 46. ISBN 978-80-86263-97-7.

IDEL, Moshe. Defining Kabbalah: The Kabbalah of the Divine Names. In HERRERA, Robert A. *Mystics of the Book: Themes, Topics & Typology*. New York: Peter Lang, 1993, s. 97-122. ISBN 9780820420073.

IDEL, Moshe. *Enchanted Chains: Techniques and Rituals in*

Jewish Mysticism. Los Angeles: Cherub Press, 2005. iv, 246 s. Sources and Studies in the Literature of Jewish Mysticism, 16. ISBN 0-9747505-4-9.

IDEL, Moshe. *Hasidism: Between Ecstasy and Magic*. New York: State University of New York Press, 1995. x, 438 s. ISBN 0-7914-1734-4.

IDEL, Moshe. Hermeneutics in Hasidism. *Journal for the Study of Religions and Ideologies*, 9, 25, 2010, s. 3-16. ISSN 1583-0039.

IDEL, Moshe. Hitbodedut: On Solitude in Jewish Mysticism. In ASSMANN, Jan, ASSMANN, Aleida (eds.). *Einsamkeit: Archäologie der literarischen Kommunikation VI*. München: Wilhelm Fink Verlag, 2000, s. 189-212. ISBN 9783770534012.

IDEL, Moshe. On Talismanic Language in Jewish Mysticism. *Diogenes*, vol. 43, no. 170, 1995, s. 23-41. ISSN 1467-7695

IDEL, Moshe. *Studies in Ecstatic Kabbalah*. Albany: State University of New York Press, 1988. xii, 178 s. SUNY Series in Judaica. ISBN 0-88706-604-6.

KAHN, Lily. *A Grammar of the Eastern European Hasidic Hebrew Tale*. Leiden: Brill, 2015. x, 438 s. Studies in Semitic Languages and Linguistics, vol. 77. ISBN 978-90-04-28143-1.

KAPLAN, Aryeh. *Meditace a Bible: Tradice, proroci, verbální*

archeologie. Přeložil Roman Kořan. Vydání první. Praha: Malvern, 2018. 159 s. ISBN 978-80-7530-114-7.

KAPLAN, Aryeh. *Meditace a kabala*. Přeložila Tereza Krekulová. Vydání první. Praha: Volvox Globator, 1998. 326 s. Alef, sv. 14. ISBN 80-7207-100-9.

KRASSEN, Miles. *Uniter of Heaven and Earth: Rabbi Meshullam Feibush Heller of Zbarazh and the Rise of Hasidism in Eastern Galicia*. Albany: State University of New York Press, 1998. 309 s. SUNY Series in Judaica. ISBN 0-7914-3817-1.

MAYSE, Evan D. *Beyond the Letters: The Question of Language in the Teachings of Rabbi Dov Baer of Mezritsch*. Cambridge: Harvard University, 2015. xiii, 662 s. [Nepublikovaná disertační práce.]

RAPOPORT-ALBERT, Ada (ed.). *Hasidism Reappraised*. Liverpool: The Littman Library of Jewish Civilization, 1998. xxiv, 514 s. The Littman Library of Jewish Civilization. ISBN 978-1-874774-35-8.

SCHOLEM, Gershom. *Major Trends in Jewish Mysticism*. Third Revised Edition. New York: Schocken Books, 1995. xxxi, 460 s. ISBN 0-8052-1042-3.

SCHOLEM, Gershom. *Mesiášská idea v judaismu a další eseje o židovské spiritualitě*. Z anglického originálu přeložily Martina Volfová a Alen Bláhová. Vydání první. Praha: Malvern, 2017. 365 s. ISBN 978-80-7530-064-5.

SCHOLEM, Gershom. *O mystické podobě Božství: Studie k základním pojmům kabaly*. Z německého originálu přeložila Mária Schwingerová. Praha: Malvern, 2011. 303 s. ISBN 978-80-86702-97-1.

STERN, Harold I. *The Testament of the Baal Shem Tov: A Study in the Polarities of the Spiritual Life*. Evanston: Northwestern University, 1976. [Nepublikovaná disertační práce.]

Encyklopedie, slovníky a příručky:

JASTROW, Marcus. *A Dictionary of the Targumim, the Talmud Babli and Yerushalmi, and the Midrashic Literature*. Volume I: alef-kaf. London: Luzac; New York: G. P. Putnam's Sons, 1903. xviii, 683. ISBN nevedeno.

JASTROW, Marcus. *A Dictionary of the Targumim, the Talmud Babli and Yerushalmi, and the Midrashic Literature*. Volume II: lamed-tav. London: Luzac; New York: G. P. Putnam's Sons, 1903. S. 685-1736. ISBN nevedeno.

NEWMAN, Ja'akov, SIVAN, Gavri'el. *Judaismus od A do Z. Slovník pojmů a termínů*. Z angličtiny přeložili Gita Zbavitelová a Dušan Zbavitel. Dotisk prvního vydání. Praha: Sefer, 2009. 285 s. Judaika, sv. 1. ISBN 80-900895-3-4.

SKOLNIK, Fred (ed.), BERENBAUM, Michael (ed.). *Encyclopaedia Judaica*. Second Edition. Vol. 1-22. Detroit: Macmillan Reference USA in association with the Keter Publishing House, 2007.

Cava'at Ha-RIBaŠ ve-hanhagot ješarot: Vliv ne- luriánské kabaly na novověký východoevropský chasidismus

Mgr. Antonín Šedivý

Předložená disertační práce je rozdělena do Úvodu, tří kapitol a Závěru. Mimo to obsahuje jmenný rejstřík, soupis tradičních židovských pramenů užitých ve druhé kapitole, seznam použitých pramenů, literatury a dalších odborných zdrojů, a čtyři přílohy.

Úvod disertační práce se postupně věnuje několika okruhům, které mají pro její řešení zásadní význam. Nejprve jsou uvedeny některé základní informace o východoevropském chasidismu, následuje podrobný přehled dosavadního bádání o *Cava'at Ha-RIBaŠ ve-hanhagot ješarot*, dále vymezení cílů, hypotézy a metod řešení práce, a nakonec jsou připojeny poznámky k formální úpravě této disertační práce.

První kapitola nazvaná „Cava'at Ha-RIBaŠ ve-hanhagot ješarot“ se zabývá výhradně jmenovaným spisem, který představuje ústřední bod předložené disertační práce, a je rozdělena do čtyř podkapitol. Ty se postupně soustředují na základní informace o *Cava'at Ha-RIBaŠ*, problematiku spojenou s obsahem tohoto spisu, s jeho postavením v rámci chasidského literárního dědictví, a nakonec i s reflexí *Cava'at Ha-RIBaŠ* mezi odpůrci chasidismu.

Druhá kapitola nazvaná „Překlad a komentář vybraných pasáží Cava’at Ha-RIBaŠ“ obsahuje celkem padesát jedna vybraných úryvků z tohoto díla, které jsou přeloženy a doplněny krátkým komentářem, jenž se soustřeďuje zejména na základní porozumění pramennému textu. Vybrané texty mají souvislost s dílčími studiiemi uvedenými v následující kapitole.

Třetí kapitola nazvaná „Vybrané ne-luriánské koncepty v Cava’at Ha-RIBaŠ“ se věnuje celkem pěti představám, které raný chasidismus, zde reprezentovaný *Cava’at Ha-RIBaŠ*, přejímá ze starší, před-luriánské mystiky. Jde o svlečení tělesnosti (*hitpaštut ha-gašmijut*), meditaci, samotu či odloučení s Bohem (*hitbodedut*), mystiku písmen (*otijot*), vyrovnanost (*hištavut*) a přimknutí k Bohu (*devekut*). Všechny tyto koncepty jsou krátce představeny, je stručně pojednána jejich historie v judaismu, a na podkladě textů *Cava’at Ha-RIBaŠ* je osvětlen jejich význam v chasidismu a naznačena jejich vazba na starší představy.

V Závěru této disertační práce je stručně shrnut její obsah s důrazem na reflexi Úvodu, zejména naplnění stanovených cílů a řešení metodologických problémů, které se vyskytly v průběhu její tvorby.

**Tzava'at Ha-RIBaSH ve-hanhagot yesharot: The
Influence of Non-Lurianic Kabbalah on East-European
Hasidism of Modern Age**

Mgr. Antonín Šedivý

This dissertation thesis consists of Introduction, three chapters, and Conclusion. Furthermore, it includes name index, list of traditional Jewish sources used in the second chapter, list of sources, literature and other relevant resources, and four supplements.

The Introduction of this dissertation deals with several issues important for its research. First of all, the East-European Hasidism is introduced, then follows very thorough overview of current state of knowledge of *Tzava'at Ha-RIBaSH ve-hanhagot yesharot*, and the definition of goals, hypothesis, and methods of this dissertation, and finally, it also contains technical notes about the dissertation thesis.

The first chapter “Tzava'at Ha-RIBaSH ve-hanhagot yesharot” is devoted solely to *Tzava'at Ha-RIBaSH*, which is the central point of my dissertation. It is divided into chapters that are dedicated to fundamental information about *Tzava'at Ha-RIBaSH*, to its content, to its place within Hasidic literary collection, and to its reflexion by the opponents of Hasidism.

The second chapter “Translation and Commentary of Selected Texts of Tzava'at Ha-RIBaSH” contains

translation and short commentary of fifty-one selected passages from *Tzava'at Ha-RIBaSH*. The commentaries are focused on basic understanding of the text of *Tzava'at Ha-RIBaSH*. The selected texts have a strong connection to the third chapter and its topic.

The third chapter “The Selected Non-Lurianic Concepts of Tzava'at Ha-RIBaSH” deals with five spiritual concepts that are common both in Hasidism, represented by *Tzava'at Ha-RIBaSH*, and in older, non-Lurianic mysticism. Namely, stripping away or divesting corporeality (*hitpashetut ha-gashmiyyut*), meditation, solitude, or isolation with God (*hitbodedut*), mystical perception of letters (*otiyot*), equanimity (*hishtawwut*), and cleaving to God (*devequt*). These concepts are shortly introduced along with their history in Judaism but most attention is given to clarifying their significance in Hasidism and their connection with older mystical conceptions on the basis of texts of *Tzava'at Ha-RIBaSH*.

The Conclusion sums up the text of this dissertation thesis putting emphasis especially on the reflection of Introduction, particularly on the fulfilment of stated goals and on the solution of some methodological problems connected with this dissertation thesis and its topic.